

Masarykova univerzita, Brno

Pedagogická fakulta

VÝUKOVÁ PRAXE 2

DIDAKTIKA RODINNÉ VÝCHOVY

Vypracovala: Leona POKORNÁ

Studijní kombinace: Bi – Rv

Školní rok: 2006/2007

PŘÍPRAVA NA VÝUKU RODINNÉ VÝCHOVY NA ZŠ

Téma: ZEMĚKOULE JAKO GLOBÁLNÍ VESNICE

Ročník: sedmý

VVC:

- Správně pojmenovává a vysvětluje již známé pojmy
- Svá tvrzení obhájí
- Vyvozuje obecné závěry

Místo realizace: třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: pracovní list (viz příloha)

1. Teoretická příprava na hodinu:

PŘELIDNĚNÍ

Odhaduje se, že 8 000 let před naším letopočtem měla světová populace asi 5 miliónů lidí, živících se sběrem přírodních produktů. Kolem počátku našeho letopočtu, s rozvojem zemědělství a chovu dobytka, světová populace dosáhla 200 miliónů, v roce 1650 pak měla kolem 500 miliónů obyvatel. Počet miliónů se dále zvyšoval v 17. století a kolem roku 1830 dosáhl jedné miliardy. Po sto letech už to byly dvě miliardy. Jen 30 let pak trvalo, než lidstvo dosáhlo hranice 3 miliard. Konečně následujících 18 let stačilo k dosažení 4 miliard a nakonec 5 miliarda byla překročena za dalších 9 let. Ve druhé polovině dvacátého století mají země rozvinuté v průměru jednaprocentní přírůstek ročně, v zemích rozvojových je přírůstek 2,2 procentní. Tempo růstu počtu obyvatel ve světě dnes dosahuje průměrně 1,7 %, tzn. že populace se zdvojnásobí každých 41 let. Každým dnem přibývá 200 tisíc lidí, každým rokem tak vzroste počet obyvatel planety o 72 miliónů.

2. Rozpracování scénáře hodiny:

MOTIVACE: Brainstorming (na tabuli se velkým písmem napíše PŘELIDNĚNÍ PLANETY a žáci reagují, co je k tomu napadá)

ČINNOST:

1. Žáci si představí, jak bude vypadat přelidněný svět za 200 let (bydlení, jídlo, rozložení společnosti, osidlování nových území, kácení pralesů, VODA apod.) a svoje myšlenky výtvarně, popřípadě literárně zpracují.
2. Poté učitel rozdá žákům pracovní list . Žáci ho vypracují samostatně. Po dokončení svoje výsledky konzultují ve dvojicích, pak ve čtveřicích a nakonec celá třída společně s učitelem.

ZÁVĚR: Pochvala všech žáků za zapojení se do debat.

Literatura:

<http://referaty.ireferaty.cz/307/2515/Prelidneni>

PRACOVNÍ LIST

GLOBÁLNÍ VESNICE

1. Kdyby svět byl vesnicí, která má 100 lidí žilo by v ní:

___ žen a ___ mužů

2. Ve vesnici by bylo:

___ obyvatel bílé rasy

___ obyvatel jiné rasy než bíl

3. Ve vesnici by bylo:

___ heterosexuálů

___ homosexuál

4. Kdyby svět byl vesnicí, která má 100 lidí žilo by v ní:

___ lidí z Asie

___ lidí z Afriky

___ lidí z Evropy

___ lidí z Jižní Ameriky

___ lidí ze Severní Ameriky

___ lidí z Austrálie a Tichomoří

5. Ve vesnici by lidé mluvili mimo jiné těmito mateřskými jazyky:

___ čínsky

___ anglicky

___ hindsky / urdu

___ španělsky

___ rusky

___ arabsky

6. Z těchto 100 lidí je ___ dětí a ___ osobám je více než 65 let.

7. Z 67 dospělých lidí ve vesnici ___ % neumí číst ani psát (jsou negramotní)

8. ___ lidí nemá domov.

9. Přibližně ___ lidí nemá přístup k nezávadné vodě.

10. Asi ___ lidí žije v absolutní chudobě (tj. méně než s jedním americkým dolarem na den).

11. ___ lidí vlastní auto (někteří i více).

12. ___ lidí má / mají doma televizi (někteří i více).

PRACOVNÍ LIST – správné odpovědi

GLOBÁLNÍ VESNICE

1. Kdyby svět byl vesnicí, která má 100 lidí žilo by v ní:

52 žen a 48 mužů

2. Ve vesnici by bylo:

30 obyvatel bílé rasy

70 obyvatel jiné rasy než bílé

3. Ve vesnici by bylo:

89 heterosexuálů

11 homosexuálů

4. Kdyby svět byl vesnicí, která má 100 lidí žilo by v ní:

61 lidí z Asie

13 lidí z Afriky

12 lidí z Evropy

7 lidí z Jižní Ameriky

5 lidí ze Severní Ameriky

2 lidí z Austrálie a Tichomoří

5. Ve vesnici by lidé mluvili mimo jiné těmito mateřskými jazyky:

17 čínsky

9 anglicky

8 hindsky / urdu

6 španělsky

6 rusky

4 arabsky

6. Z těchto 100 lidí je 33 dětí a 6 osobám je více než 65 let.

7. Z 67 dospělých lidí ve vesnici 30 % neumí číst ani psát (jsou negramotní).

8. 17 lidí nemá domov.

9. Přibližně 20 lidí nemá přístup k nezávadné vodě.

10. Asi 20 lidí žije v absolutní chudobě (tj. méně než s jedním americkým dolarem na den).

11. 7 lidí vlastní auto (někteří i více).

12. 20 lidí má / mají doma televizi (někteří i více).

PŘÍPRAVA NA VÝUKU RODINNÉ VÝCHOVY NA ZŠ

Téma: ZNEČIŠTĚNÍ VOD

Ročník: sedmý

VVC:

- Správně pojmenovává a vysvětluje již známé pojmy
- Objasňuje nejdůležitější poznatky o novém učivu
- Používá pomůcky, na kterých demonstruje dané jevy
- Získané vědomosti objasňuje na příkladech
- Vyvozuje obecné závěry

Místo realizace: třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: čtyři přesnídávkové skleničky s různou vodou, odborné knihy

1. Teoretická příprava na hodinu:

HLAVNÍ ZNEČIŠŤUJÍCÍ FAKTORY VODY

Zdroje znečištění představují odpadní vody vypouštěné z lidských sídel-z domácností, průmyslových podniků, často i ze zemědělských velkochovů, také splachy hnojiv z polí. Takto se dostávají znečišťující látky do potoků, řek, přehrad,...

Rozlišení:

1. biologické znečištění
2. chemické znečištění
3. fyzikální znečištění
4. mechanické znečištění

Biologické znečištění vody způsobují zejména silážní šťávy, močůvka, fekálie a další hnilíci organická hmota.

Chemické znečištění způsobuje celá řada chemických látek pronikajících do vody z průmyslu, zemědělství i lidských sídel. Nejde přitom jen o znečištění povrchových vod, ale také o znečištění spodních vod, čímž se znehodnocuje kvalitní pitná voda.

Co znečišťuje vodu: ropa, hnojiva a pesticidy, těžké kovy,...

Fyzikální znečištění – škodí radioaktivní záření (pochází z radioaktivních látek z imisí, z hornin a z půdy; pro budoucnost je nebezpečné ukládání radioaktivních odpadů v kontejnerech), tepelné znečištění (zdrojem je odpadní teplo z chladicí vody z jaderných a tepelných elektráren – zvýší se teplota ve vodních tocích, tím se sníží obsah kyslíku ve vodě a dochází k poškození organismů žijících ve vodě)

Mechanické znečištění – není nějak nebezpečné. Do vody se dostávají různé částice, které sice nejsou toxické, ale způsobují zanášení vodních toků a nádrží, ucpávání potrubí, filtrů v úpravnách vod.

2. Rozpracování scénáře hodiny:

MOTIVACE: Každý z nás používá vodu jako samozřejmost několikrát denně. V ČR spotřebuje každý člověk denně průměrně 150 litrů vody. Ale jak vodu uchránit znečištění? Co bychom dělali bez vody? Použití čtyř skleniček s různě znečištěnou vodou a vodou čistou.

ČINNOST:

1. Použijeme čtyři přesnídávkové skleničky, do kterých připravíme různou vodu:
  - a) voda čistá – z vodovodu
  - b) biologicky znečištěná voda – sinice, řasy
  - c) chemicky znečištěná voda – přidáme benzín
  - d) mechanicky znečištěná vody – písek, kamínkyŽáci si prohlédnou skleničky a dostanou otázku. Myslíte si, že v těchto všech skleničkách je dostatečně čistá voda pro nás, pro naše použití, pro zvířata? Proč ne?
2. Po té si povíme něco o znečištění vody (viz teoretická příprava na hodinu), zapojujeme žáky, aby s námi spolupracovali, přemýšleli.
3. Potom rozdělíme žáky do čtyř skupinek a zadáme jim důležitý úkol. Každá skupinka dostane arch papíru a fix. Na papír žáci napíší, nakreslí své návrhy na zadaný úkol.
  - První a druhá skupinka: Jak můžete v domácnosti (vy doma) ovlivnit znečištění vody? Jak zlepšit kvalitu vody, neznečišťovat vodu,...
  - Třetí a čtvrtá skupinka: Jak zlepšit znečištěnou vodu v ČR? Co proto můžeme udělat? Jak vodu neznečišťovat, zlepšit kvalitu vody,...

4. Až žáci dokončí svůj úkol, každá skupinka ukáže svůj arch s vymyšlenými návrhy a představí problém ostatním. Ostatní mohou doplnit skupinku, která představila své návrhy, diskutovat,...

ZÁVĚR: Pochvala všech žáků za zapojení se do debat.

Literatura:

ŠLÉGL, J.; KISLINGER, F.; LANÍKOVÁ, J. *Ekologie a ochrana životního prostředí*. Praha: Fortuna, 2002.

ČERVINKA, P. a kol. *Ekologie a životní prostředí*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, s.r.o., 2005.

PŘÍPRAVA NA VÝUKU RODINNÉ VÝCHOVY NA ZŠ

Téma: ČLOVĚK A ENERGIE

Ročník: sedmý

VVC:

- Správně pojmenovává a vysvětluje již známé pojmy
- Svá tvrzení obhájí
- Vyvozuje obecné závěry

Místo realizace: třída

Časová dotace: 45 min.

Pomůcky: pracovní list (viz příloha)

1. Teoretická příprava na hodinu:

VLIV ENERGETIKY NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Nejpodstatnějšími vlivy energetiky na životní prostředí jsou:

- spotřeba neobnovitelných zdrojů (nejen paliva, ale i např. vápenec pro odsiřování)
- znečišťování ŽP, zejména ovzduší (ale i vody, např. odpadním teplem z elektráren)
- změna tvárnosti krajiny (při povrchové těžbě paliv - uhlí)
- změna klimatu (lokální i globální)

NEOBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE

Spotřeba energie přináší řadu problémů - její výroba je zajišťována z valné části spalováním fosilních paliv (tedy spotřebou neobnovitelného zdroje) a typicky s sebou nese produkci skleníkových plynů.

Výroba energie z jiných než fosilních zdrojů také není bez problémů: vodní elektrárny vyžadují stavbu přehrad obvykle s rozsáhlými ekologickými, ale často též sociálními důsledky (zábor orné půdy, likvidace původních porostů, vystěhování obyvatelstva atd.). Jaderné elektrárny (kromě toho že také spotřebovávají neobnovitelný zdroj) představují kromě potenciálního rizika havárie nevyřešený problém s ukládáním vyhořelého paliva. Většina stávajících jaderných elektráren navíc "nespaluje" jaderné palivo dostatečně

efektivně. Obnovitelné zdroje dosud představují ve světové výrobě energie nepodstatný zlomek.

Distribuce a spotřeba vyrobené energie je velmi nerovnoměrná - třetina světového obyvatelstva nemá částečně nebo vůbec přístup k elektřině, dokonce i ve vyspělých zemích trpí jistá část - zejména staršího obyvatelstva - nedostatkem energie pro zajištění slušné životní úrovně. Za uplynulé půlstoletí narostla spotřeba neobnovitelných zdrojů několikanásobně (fosilní paliva, nerostné suroviny).

Fosilní paliva:

- uhlí, ropa, hořlavé břidlice a písky, rašelina, zemní plyn

Jaderné palivo:

- uran 238, 235

ALTERNATIVNÍ ZDROJE

- vodní energie, energie větru, geotermální energie, tepelná čerpadla, energie biomasy, bioplyn, obnovitelné zdroje paliv

2. Rozpracování scénáře hodiny:

MOTIVACE: Brainstorming (na tabuli se velkým písmem napíše ENERGIE A VLIV ENERGETIKY NA ŽP a žáci reagují, co je k tomu napadá)

ČINNOST:

1. Učitel rozdá žákům pracovní list. Žáci ho vypracují samostatně. Po dokončení svoje výsledky konzultují ve dvojicích, pak ve čtveřicích a nakonec celá třída společně s učitelem.

ZÁVĚR: Pochvala všech žáků za zapojení se do debat.

Literatura:

<http://www.fi.muni.cz/~tomp/slides/pv108/index.html>

PRACOVNÍ LIST

ČLOVĚK A ENERGIE

1. Spoj,co k sobě patří:

a) bukové dřevo		f) ropa
b) zemní plyn	NEOBNOVITELNÉ ZDROJE	g) sluneční záření
c) černé uhlí	OBNOVITELNÉ ZDROJE	h) voda
d) vítr		i) uran
e) pšeničná sláma		j) bioplyn

2. Dokážeš si to představit? V roce 1850 pouhých 11,5% celkové světové energie bylo vyrobeno z fosilních paliv a vodní energie. V roce 1910 se tento podíl zvýšil na 69% a dnes je to neuvěřitelných 89%!!! Jak dlouho asi lidstvu vydrží dnešní světové zásoby fosilních paliv, při takovémto tempu?

Zásoby černého uhlí.....

Zásoby hnědého uhlí.....

Zásoby ropy.....

Zásoby zemního plynu.....

3. Jaká je doporučená průměrná teplota v místnosti ke spaní?

- a) 25°C
- b) 17°C
- c) 22°C

4. Jaká je doporučená průměrná teplota v místnosti přes den?

- a) 26°C
- b) 15°C
- c) 21°C

PRACOVNÍ LIST – správné odpovědi

ČLOVĚK A ENERGIE

1. Spoj,co k sobě patří:

a) bukové dřevo		f) ropa
b) zemní plyn	NEOBNOVITELNÉ ZDROJE	g) sluneční záření
c) černé uhlí	OBNOVITELNÉ ZDROJE	h) voda
d) vítr		i) uran
e) pšeničná sláma		j) bioplyn

Neobnovitelné zdroje: b, c, f, i,

Obnovitelné zdroje: a, d, e, g, h, j,

2. Dokážeš si to představit? V roce 1850 pouhých 11,5% celkové světové energie bylo vyrobeno z fosilních paliv a vodní energie. V roce 1910 se tento podíl zvýšil na 69% a dnes je to neuvěřitelných 89%!!! Jak dlouho asi lidstvu vydrží dnešní světové zásoby fosilních paliv, při takovémto tempu?

Zásoby černého uhlí 175

Zásoby hnědého uhlí 225

Zásoby ropy 40

Zásoby zemního plynu 73

3. Jaká je doporučená průměrná teplota v místnosti ke spaní?

- a) 25°C
- b) 17°C
- c) 22°C

4. Jaká je doporučená průměrná teplota v místnosti přes den?

- a) 26°C
- b) 15°C
- c) 21°C

PŘÍPRAVA NA VÝUKU RODINNÉ VÝCHOVY NA ZŠ

Téma: RODINA (1, 2)

Ročník: osmý

VVC:

- Objasňuje nejdůležitější poznatky o novém učivu
- Podporuje své spolužáky při jejich činnosti
- Oceňuje nápady ostatních
- Svá tvrzení obhájí

Místo realizace: třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: odborné knihy, noviny apod.

1. Teoretická příprava na hodinu:

RODINA

Rodina je forma dočasného nebo trvalého společenství skupiny osob přímo spjatých příbuzenskými, pokrevními nebo adoptivními vztahy. Je také základní ekonomickou jednotkou, jejíž hlavní funkcí je reprodukce lidského druhu a výchova potomstva. Rodina je obecně považována za jeden ze základních pilířů společnosti a jednu z nejvýznamnějších sociálních institucí.

VÝVOJ RODINNÉHO ŽIVOTA V PRAVĚKU

Rodina jako instituce se v různých podobách vyskytuje všude ve společnosti. Samo rodinné prostředí je svérázným odrazem určité kultury a doby. Prvotní rodina asi existovala v podobě svazku mezi matkou a dítětem, neboť biologický otec nebyl často znám. V prvotních dějinách lidské rodiny to byla spíše matka než otec, která byla hlavním středem rodiny. Už jen proto, že v době loveckého způsobu života, kdy byl muž díky lovu vzdálen od rodiny, musela žena sama pečovat o domácnost. Dítě přijímalo její jméno (proto rodina matrilinéární, matriarchální) a vlastnictví přecházelo po matce. V období pastýřského způsobu života se stal muž vlastníkem stád a tím pádem tzv. hlavou rodiny. Děti dostávaly jméno po něm a dědily

po něm i rodinné vlastnictví. Tato forma rodiny, kdy svrchovanou autoritou nad ženou a dětmi je muž nazýváme rodinou patrilineární nebo patriarchální.

RODINA VE STAROVĚKÉM ŘECKU A ŘÍMĚ

Staří Řekové neznali pojem rodina v našem smyslu, ale nahrazovali jej buď pojmem „oikos“, což vyjadřuje spíše rodinné hospodářství nebo pojmy „anchisteia“ či „syngenia“, které vystihují spíše příbuzenství, ale také majetkové společenství s dominantním postavením otec-občan. Mužům se tolerovaly konkubíny, jež byly většinou otrokyně. Levobočci mohli být otcem uznáni za legitimní potomky, pokud manželka neporodila syna. Řecká společnost také nutila muže k sňatkům. Ve Spartě kupříkladu hrozil mužům, kteří se odmítli oženit, trest. Paralelní římská „familia“ se skládala z rodičů a dětí (popř. ostatních členů spojených poutem společného původu či manželství, např. manželé a manželky dětí), ale také z otroků a ostatního služebnictva náležejících k majetku rodiny. Název tohoto společenství přešel z římského práva do mnohých evropských jazyků, např. v angličtině výrazem family, v němčině výrazem Familie, ve francouzštině famille a v italštině slovem famiglia. V českém jazyce vede původ slova rodina k podstatnému jménu „rod“ a ke slovesu „rodit“.

RODINA VE STŘEDOVĚKU

Ve středověku je běžné soužití dvou až tří generací v jedné domácnosti. Křesťanství jenž učinilo z manželství svátost (u nás od 11. století) nahradilo patriarchální rodinu rodinou polopatriarchální, v níž byla absolutní moc muže omezena ve prospěch všech členů rodiny. Tento typ rodiny se v zemích západní kultury udržel téměř až do konce 19. století.

NOVOVĚKÁ RODINA

V dnešní době považujeme za ideální demokratický typ rodiny, který je založen na principu psychické, právní a mravní rovnocennosti muže a ženy. V posledních letech se také začíná věnovat pozornost novému typu rodiny a to rodině homosexuální, tj. rodině, v níž homosexuální partneři adoptují dítě.

TYPY RODINY

Rodina, jež se skládá z dospělých manželů a jejich vlastních či adoptovaných dětí žijících ve stejné domácnosti, se nazývá rodina nukleární či jaderná. Chybí-li jeden ze skupiny rodičů, jedná se o neúplnou rodinu. Ta může vzniknout např. rozvodem, smrtí otce apod. O rodině rozšířené mluvíme tehdy, jestliže sestává z více než dvou generací příbuzenské posloupnosti,

čímž se liší od obvyklé nukleární rodiny. Vedle těchto typů rodin lze ještě rozlišit rodiny primární a sekundární. Primární rodina je rodina, z níž jedinec pochází a v které vyrůstá. Označuje se také termínem orientační rodina. Sekundární rodina značí rodinu, jež si jedinec zakládá sám v dospělém věku a ve které sám plodí a vychovává své děti.

FORMY RODINY

U národů západní kultury je manželství, a tedy i rodina, spojeno s pojmem monogamie. Naše zákony nepřipouštějí, aby jeden muž nebo jedna žena měli několik manželských partnerů současně. Tzv. sériová monogamie připouští více partnerů, ale pouze postupně. Rodina polygamní, tj. manželský vztah s více než jednou partnerkou či partnerem, se dělí na dva typy: polyandrii čili mnohomužství a polygynii čili mnohoženství. U polyandrie se jedná o soužití jedné ženy s více muži. Polyandrie se ještě dnes vyskytuje např. v Tibetu, Indii a Tichomoří. Polygynie je častější než polyandrie. Jde o soužití jednoho muže s více ženami.

FORMY VÝBĚRU ČLENŮ RODINY

Endogamie znamená, že se rodinný svazek uzavírá převážně mezi členy vlastní skupiny, kmene, klanu, kasty, náboženské skupiny či stavu. V Indii např. existuje kastovní endogamie. Opakem endogamie je exogamie, která je založena na výměně partnerů mezi skupinami.

METODY VÝBĚRU ČLENŮ RODINY

U některých kmenů existují předpisy, týkající se vdov a vdovců. Levirát znamená, že zemře-li muž, jeho bratr je povinen vzít si vdovu po něm. Levirát tak zajišťuje nedělitelnost rodového majetku a chrání postavení vdovy. Sororát znamená, že zemře-li žena, muž je povinen vzít si její sestru.

2. Rozpracování scénáře hodiny:

MOTIVACE: Brainstorming (na tabuli se velkým písmem napíše RODINA a žáci reagují, co je k tomu napadá)

ČINNOST:

1. Žáci si představí, jaké vlastnosti by měl mít jejich budoucí partner. Ve dvojicích se shodnou na třech vlastnostech, které poté zapíšou na tabuli. Pak každý z žáků přiřadí jeden

hlas pro něj nejdůležitější vlastnosti. Takto zjistíme tři zcela nejdůležitější vlastnosti, na kterých se shodla celá třída.

ZÁVĚR: Pochvala všech žáků za zapojení se do debat.

Literatura:

BLÁHA, I. A. *Sociologie*. Praha: Academia, 1968. ISBN 7254-21-093-68

GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7

GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2012. ISBN 80-7178-535-0

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9

PŘÍPRAVA NA VÝUKU RODINNÉ VÝCHOVY NA ZŠ

Téma: SEXUÁLNÍ CHOVÁNÍ (1, 2)

Ročník: osmý

VVC:

- Správně pojmenovává a vysvětluje již známé pojmy
- Objasňuje nejdůležitější poznatky o novém učivu
- Získané vědomosti objasňuje na příkladech
- Svá tvrzení obhájí

Místo realizace: třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: odborné knihy, pracovní list (viz. příloha), noviny apod.

1. Teoretická příprava na hodinu:

SEXUÁLNÍ DEVIACE

DEVIACE (lat. uchýlení, odklonění, vybočení) – ve vztahu k sexu úchylka od sociálně přijaté normy sexuálního chování, „scestná sexualita“, zaměřená buď vůči nepřiměřenému objektu nebo odchylná způsobem chování.

Rozlišení:

1. deviace v aktivitě (perverze) – odchylný způsob sexuální aktivity
2. deviace v objektu (inverze) – odchylná volba sexuálního objektu, tzn. tohoto jedince nepřitahují osoby opačného pohlaví a přiměřeného věku.

Sexuální deviace v aktivitě se mohou kombinovat s deviacemi v objektu a naopak. Jednotlivé formy se mohou vyvíjet a slučovat (např. nekrofilní pedofil, pedofilní sadista, apod.).

DEVIACE V AKTIVITĚ:

- Sadismus – sexuální úchylka při níž dochází k vzrušení a uspokojení pouze ve spojení s trýzněním partnera. Nazvaná je podle markýze de Sade, spisovatele a obskurního filosofa, žijícího na přelomu 18. – 19. století. Bývá rozlišován sadismus psychologický – člověk, který se vyžívá v šikanování, mentorování, týrání a ponižování členů rodiny, kolegů, podřízených, atp. a sadismus sexuální, vázaný jen k sexualitě. Sexuální

sadismus bývá dělen na konjunkční (jedinec potřebuje při pohlavním styku týrat partnera, aby dosáhl uspokojení) a kompensační (pohlavní styk není vůbec třeba realizovat, vzrušení i vyvrcholení je dosahováno pouhým trýzněním druhého) a ideatorní, kdy postačují sadistické fantazie bez jakékoliv realizace.

- Masochismus – sexuální úchylka, v níž je podmínkou sexuálního vzrušení a uspokojení kruté zacházení, trýznění, trestání nebo pokořování partnerem. Termín zavedl do odborné literatury Krafft-Ebing, inspirovaný románem L. von Sacher-Masocha „*Venuše v kožichu*“, v němž autor o hlavním hrdinovi píše, že v utrpení nachází velikou rozkoš, tyranie a krutost krásné ženy zvyšují jeho vášeň. Masochismus může mít různé stupně – od potřeby fantazijního prožívání trýzně až po potřebu jejího prožívání v reálu během sexuálního styku. Bývá rozlišován konjunkční masochismus (pohlavní styk je realizovatelný pouze ve spojení s působením bolesti, popřípadě ponížením od sexuálního partnera) a kompensační masochismus, kdy vzrušení, ale i uspokojení vyvolává fyzické či psychické pokoření partnerem a pohlavní styk tu není třeba. Krajní formou této úchylky je automasochismus, při němž postižený vůbec nepotřebuje partnera, vystačí se sebetýráním, sebepoškozováním a fantaziemi na obdobné téma. Masochistické domy lásky bývají vybaveny celami, klecemi, hladomornami a mučírny, kde jsou zákazníci na jeho přání ochotni připoutat řetězy, svázat jej, dávat obojky, náhubky atp. Pracovníci těchto zařízení používají různých bičů, důtek, nástrojů na bodání, pálení, strangulaci (škrcení), apod.. Je třeba uvést, že masochistické seance zachovávají většinou určitou míru a mučení spíše naznačují, než by je prováděly ve zdraví či dokonce život ohrožujícím rozsahu. Někteří masochisté, zejména muži, dosahují sexuálního vzrušení nebo uspokojení pozorováním milované ženy při souloži s jiným mužem. Na první pohled je to voyerismus nebo kandaulismus, jde však o výrazný rozdíl v motivaci – voyerista se chce podívat, kandaulista chce předvést, masochista chce trpět pokořením a žárlivostí.
- Voyerismus – abnormální sexuální zvědavost. Uspokojování se pohledem na pohlavní styk jiných jako preferovaná forma sexuálního vzrušení a mnohdy i ukojení.
- Froteurství – sexuální úchylka, kdy se muž vzrušuje až ukájí třením o anonymní neznámé ženy v tlačenici.
- Tušerství – vzrušení při náhodných dotecích žen.
- Exhibicionismus – sexuální úchylka projevující se obnažováním a ukazováním vlastního pohlavního ústrojí nejčastěji před osobou druhého pohlaví.

- Erotografomanie – sexuální úchylka při které se jedinec vzrušuje tím, že píše osobám sexuálně preferovaného pohlaví dopisy obscénního charakteru.
- Kandalismus – sexuální úchylka, kdy muž dosahuje uspokojení jedině tehdy, když ukáže svoji partnerku nahou jiným mužům, proti její vůli. Úchylka obsahuje prvky exhibicionismu, fetišismu, masochismu i sadismu. Tento termín je odvozen od starověkého krále Sadiata přezdívaného Kandaules, který z nadšení nad krásou své ženy ji chtěl nahou ukazovat všem mužům.

DEVIACE V OBJEKTU:

- Pedofilie – sexuální láska k dětem, sexuální preference dětí, obvykle prepubertálních. Existuje v heterosexuální, homosexuální i bisexuální formě. Nejčastější je u heterosexuálních mužů. Hranice věku pro zahájení sexuálního života je věcí sociální konvence. Podíváme-li se na zákony různých zemí, je nutno i tento názor připustit (hranice trestnosti sexuálního styku se pohybuje od 10 do 18 let věku). Skutečností je, že dítě není asexuální tvor a že i děti útlého věku se často uchylují k masturbaci, při níž dosahují libých orgastických pocitů. Je rovněž faktem, že většina dětských sexuálních aktivit unikne pozornosti rodičů i policie. Především proto, že pedofilně orientovaný jedinec má často dobrou schopnost komunikace s dětmi, získává si je dárky a pozornostmi. V opačných případech používá zastrašování a hrozby, které jsou svým obsahem natolik účinné, že dítě o pedofilním aktu mlčí. U nás je dosažení 15 let věku hranicí trestnosti pro heterosexuální i homosexuální pohlavní styk.
- Gerontofilie – eroticko-sexuální zaměření na staré lidi. Gerontofil je sexuálně přitahován osobami, na kterých jsou výrazné znaky stáří. Typický znak pravé gerontofilie je neschopnost souložit s jiným než výrazně starým partnerem. Za gerontofilii nelze považovat volbu o hodně staršího partnera, který imponuje jinými vlastnostmi a charakteristikami – např. moudrostí, zralostí, postavením, majetkem. Zde je volba provedena spíše navzdory stáří.
- Sodomie – v Bibli se dočteme, že Sodoma a Gomora byly zničeny pro sexuální nemravnost obyvatel. Z příběhu však není jasné, jakých hříchů se místní obyvatelé dopouštěli. Možná proto se pojem sodomie užíval v historii k označení všech možných sexuálních úchylek (i těch, které dnes za perverzi nepovažujeme) – homosexuality, incestu, zoofilie, pedikace (zavádění penisu do řitního otvoru), apod..
- Mysofilie – sexuální úchylka se zálibou ve špíně, sklon k ošklivosti, ohavnosti, varianta fetišismu, kterou lze též někdy považovat za zvláštní formu masochismu.

- Saliromanie - sexuální úchylka, při níž se jedinec vzrušuje kálením - koprofilie nebo močením – urofilie, na partnera nebo pozorováním defekace nebo močení partnera.
- Akrotomofolie – zaměření se na partnera s amputovanými končetinami, eventuelně zaměření na protézy amputovaných končetin.
- Fetišismus – původně uctívání neživých předmětů, kterým jsou přiřítány magické účinky. V sexuologické terminologii znamená pohlavní ukájení předměty, které mohou, ale nemusí mít vztah k osobám opačného pohlaví. Jistá touha získat něco, co symbolizuje a připomíná milovanou osobu je běžná. O úchylku jde tehdy, když sexuální vzrušení vyvolává pouze fetiš, ne osoba sama. Objektem fetišistické vazby mohou být části těla, oděvu, ale i předměty nějak s tělem nesouvisející. Fetišisté se k získání pro ně důležitých sexuálních dráždidel mohou dopouštět i krádeží (např. kradou sušící se spodní prádlo nebo boty). Existují například: Fetišismus chladový, kdy se masochistický typ fetišisty vzrušuje chladovými podněty na vlastním těle, styk s ledem či sněhem navozuje orgasmické prožitky. Sadistický typ fetišisty se vzrušuje těmito praktikami na těle sexuálního partnera. Úchylka je častější u mužů. Fetišismus kabelkový znamená vzrušování a uspokojování se ukradenými dámskými kabelkami. Při menstruačním fetišismu je fetišista zaměřený na tkaniny potřísněné krví. Při plenkovém fetišismu je sexuálního vzrušení dosahováno nošením plen, popřípadě igelitových plenkových kalhotek.
- Nekrofilie – láska k mrtvolám, sexuální úchylka, při níž je sexuálně přitažlivým objektem mrtvé tělo. Může být někdy v pozadí vražd z vilnosti, neboť skutečným cílem zabití partnera (častěji ovšem partnerky – nekrofilních mužů je dle statistik mnohem více než žen) je touha vykonat soulož s mrtvolou. Vražda zde ovšem není podmínkou, sexuální objekt lze vyhledat např. v márnici nebo vykopat z hrobu. Existují specializované nevěstince, kde je podobná situace inscenována – prostitutka leží nehybně, oděna do rubáše, v rakvi s okolo rozžatými pohřebními svícemi a květinami. Pod stejný pojem se zahrnuje i úchylka, kdy její nositel mrtvého hraje. Je známo např. o slavné herečce S. Bernhardtové, že přijímala své milence v posteli ve tvaru rakve. Také se v ní, obložena pohřebními květy, nechávala svými přáteli oplakávat. Za zmínku též stojí pojem nekrofagie - požívání masa z lidských mrtvol za účelem sexuálního vzrušení a uspokojení.
- Statuofilie – sexuální vzrušení sochami, se současnou masturbací. Sem se dá zahrnout i pygmalionismus – jev, kdy se člověk patologicky zamiluje do svého výtvoru. Podle

řecké mytologie se Pygmalion zamiloval do slonovinové sochy dívky tak vášnivě, že jí nakonec bohyň Afrodité vdechla život.

- Somnofilie – erotické zaměření na spícího partnera.
- Zoofilie – sexuální láska ke zvířeti. K odlišení pouhého sexuálního pohlavního styku člověka se zvířaty byl zaveden termín zooerastie, který se nevžil. Zprávy o sexuálních kontaktech člověka a zvířete najdeme ve všech mytologiích, často šlo ovšem o bohy v rouše zvířecím. Ne vždy jde o sexuální perverzi. Někdy je soulož se zvířetem provozována jako show business. Zastánci této praktiky argumentují ochráncům zvířat skutečností, že nejde o týrání zvířat, neboť u samců dochází k ejakulaci a samice vykazují podobné symptomy uspokojení jako se samcem vlastního druhu. Někdy domácí mazlíčci nebo zvířata v zoo projevují ke svým pečovatelům sexuální vášeň a někdy na ně aktivně sexuálně útočí (a dokonce odmítají sexuálního partnera svého druhu). Ze zoologických zahrad i selských dvorů jsou známy případy sexuálního zaměření na zvíře úplně jiného biologického druhu. Existuje i tzv. zoosadismus, kdy dochází k týrání zvířete za účelem dosažení sexuálního vzrušení a uspokojení. Ve specializovaných nevěstincích je např. používána drůbež (slepice, husy). Při kopulaci do kloaky se zvířeti zakrouť krk, aby se smrtelným škrubáním dosáhlo orgasmu.

2. Rozpracování scénáře hodiny:

MOTIVACE: Nastolení debaty na téma: Podle čeho si myslíš, že bys mohl/a poznat „úchyláka“? Co zlého se Ti může stát?

ČINNOST:

1. Doplnění představ žáků o tom, co je tzv. normální sexuální chování a co je již deviací.
2. Definování deviace, její rozdělení na deviace v aktivitě a deviace v objektu plus výklad jednotlivých deviantních sexuálních jednání.
3. Společné vyplnění pracovního listu: Sexuální deviace.
4. Přečtení několika článků z novin, které se týkají soudních procesů s devianty. Debata o výši trestu, léčbě pachatelů a o osudu napadených, týraných a zneužitých obětí.
5. Shrnutí adekvátních reakcí při případném setkání se s exhibicionistou, pedofilem apod..

ZÁVĚR: Pochvala všech žáků za zapojení se do debat.

Literatura:

CAPPONI, I., HAJNOVÁ, R., NOVÁK, T. *Sexuologický slovník*. Praha: GRADA Publishing, 1994. ISBN 80-7169-115-1.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X

PRACOVNÍ LIST

SEXUÁLNÍ DEVIACE

1. Spoj, co k sobě patří:

a) pedofilie		f) exhibicionismus
b) masochismus	DEVIACE V AKTIVITĚ	g) somnofilie
c) voyerismus	DEVIACE V OBJEKTU	h) sadismus
d) nekrofilie		i) gerontofilie
e) fetišismus		j) zoofilie

2. Vysvětli pojmy:

- Psychologický sadismus.....
- Automasochismus.....
- Erotografomanie .....
- Plenkový fetišismus .....
- Nekrofagie.....

3. Spoj co k sobě patří:

EXHIBICIONISMUS	a) láska k mrtvolám
FETIŠISMUS	b) sexuální vzrušení sochami
GERONTOFILIE	c) pozorování pohlavního styku jiných
MASOCHISMUS	d) sexuální láska ke zvířeti
MYSOFILIE	e) záliba ve špíně, sklon k ošklivosti
NEKROFILIE	f) sexuální vzrušení spícím partnerem
PEDOFILIE	g) záliba v trýznění
SADISMUS	h) eroticko-sexuální zaměření na staré lidi
SOMNOFILIE	i) odhalování genitálií před jinými
STATUOFILIE	j) pohlavní ukájení se na předmětech jiných
VOYERISMUS	k) sexuální láska k dětem
ZOOFILIE	l) potřeba být trýzněn

PRACOVNÍ LIST – správné odpovědi

SEXUÁLNÍ DEVIACE

1. Spoj, co k sobě patří:

a) pedofilie		f) exhibicionismus
b) masochismus	DEVIACE V AKTIVITĚ	g) somnofilie
c) voyerismus	DEVIACE V OBJEKTU	h) sadismus
d) nekrofilie		i) gerontofilie
e) fetišismus		j) zoofilie

Deviace v aktivitě: b, c, f, h,

Deviace v objektu: a, d, e, g, i, j,

2. Vysvětli pojmy:

Psychologický sadismus je *psychické týrání a ponižování druhých.*

Automasochismus je *sebetýrání a sebepoškozování, sloužící k sexuálnímu uspokojení.*

Erotografomanie je *psaní obscénních dopisů jiným osobám, za účelem vlastního vzrušení.*

Plenkový fetišismus je *nošení plen za účelem sexuálního vzrušení.*

Nekrofagie je *sexuálního vzrušení a uspokojení při požívání masa z lidských mrtvol.*

3. Spoj co k sobě patří:

EXHIBICIONISMUS	a) láska k mrtvolám
FETIŠISMUS	b) sexuální vzrušení sochami
GERONTOFILIE	c) pozorování pohlavního styku jiných
MASOCHISMUS	d) sexuální láska ke zvířeti
MYSOFILIE	e) záliba ve špíně, sklon k ošklivosti
NEKROFILIE	f) sexuální vzrušení spícím partnerem
PEDOFILIE	g) záliba v trýznění
SADISMUS	h) eroticko-sexuální zaměření na staré lidi
SOMNOFILIE	i) odhalování genitálií před jinými
STATUOFILIE	j) pohlavní ukájení se na předmětech jiných
VOYERISMUS	k) sexuální láska k dětem
ZOOFILIE	l) potřeba být trýzněn

*Exhibicionismus – i, Fetišismus – j, Gerontofilie – h, Masochismus – l, Mysofilie – e,
Nekrofilie – a, Pedofilie – k, Sadismus – g, Somnofilie – f, Statuofilie – b, Voyerismus –
c, Zoofilie – d.*

PŘÍPRAVA NA VÝUKU RODINNÉ VÝCHOVY NA ZŠ

Téma: KOOPERATIVNÍ HRY (1, 2)

Ročník: devátý

VVC:

- Oceňuje nápady ostatních
- Učí se organizaci práce
- Prohlubuje své komunikační dovednosti
- Přebírá odpovědnost za učení včetně chyb

Místo realizace: třída

Časová dotace: 90 min.

Pomůcky: papíry, tužky, keramická hlína.

1. Teoretická příprava na hodinu:

KOOPERATIVNÍ UČENÍ

Kooperativní uspořádání výuky je založeno na principu spolupráce při dosahování cílů. Výsledky jedince jsou podporovány činností celé skupiny a celá skupina má prospěch z činnosti jednotlivce.

ZNAKY KOOPERATIVNÍHO UČENÍ:

1. Pozitivní vzájemná závislost: existuje, pokud žáci vnímají, že jsou spojeni se svými spolužáky takovým způsobem, že nemohou uspět, pokud neuspějí i spolužáci, a musí koordinovat své úsilí s jejich úsilím k dokončení úkolu.
2. Interakce tváří v tvář. Činnost se odehrává v malých kooperujících skupinách (2-6 členů).
3. Osobní odpovědnost, osobní skládání účtů. Znamená to, že výkon každého jedince je zhodnocen a využit pro celou skupinu, všichni členové skupiny mají z kooperativního učení užitek.
4. Formování a využití interpersonálních a skupinových dovedností. Kooperativní učení nefunguje, pokud k němu nejsou žáci vybaveni také dovednostmi. Jejich utváření je postupné, od znát se a věřit si navzájem, komunikovat přesně a nedvojznačně, až k akceptování a podpoře druhé osobnosti a řešení konfliktů konstruktivním způsobem.

5. Reflexe skupinové činnosti. Efektivita společné činnosti je do značné míry závislá na tom, jak skupina reflektuje svoji činnost, jak ji popisuje a rozhoduje o dalších krocích.

KOOPERATIVNÍ HRA

Kooperativní hry - hry sdílení, spolupráce, přijetí - jsou strukturovány tak, že každý vyhrává, nikdo neprohrává, děti si hrají s druhými, ne proti druhým. Jsou to hry, v kterých se hráči snaží o jeden společný, všemi žádoucí cíl.

2. Rozpracování scénáře hodiny:

MOTIVACE: Samotnou motivací je fakt, že žáky čekají hry a tudíž je čeká uvolnění, legrace a radost ze hry. Navíc sdílená legrace je větší radost a legrace.

ČINNOST:

1. Společnou tužkou: Dvojice, které sedí proti sobě, dostanou jeden papír a jednu tužku. Úkolem je touto jednou tužkou společně (tužku drží oba hráči) nakreslit obrázek, který je buď přesně zadán nebo je žákům ponecháno volné pole pro jejich fantazii. Vše ovšem musí probíhat v naprostém tichu, bez domlouvání.
2. Modelování z hlíny: Opět proti sobě sedí dvojice, které ale mají zavázané oči šátkem. Jejich úkolem je společně bez domlouvání vytvořit z jednoho kusu hlíny nějaký objekt.
3. Pohlednice: Třída se rozdělí na menší skupiny (po čtyřech až pěti žácích), z nichž každá má za úkol vytvořit prostřednictvím svých těl (technikou živých obrazů) pohlednice (např. z určité země). Výsledky práce se postupně prezentují. Ostatní skupiny navrhnou, kdo by mohl být adresátem a jaký text by mohl být uveden na druhé straně příslušné pohlednice.

ZÁVĚR: Pochvala všech žáků za zapojení jednotlivých činností.

Literatura:

KASÍKOVÁ, H.(1997): *Kooperativní učení, koooperativní škola*. 1. vyd. Praha: Portál. 147 s.
ISBN 80-7178-167-3.